

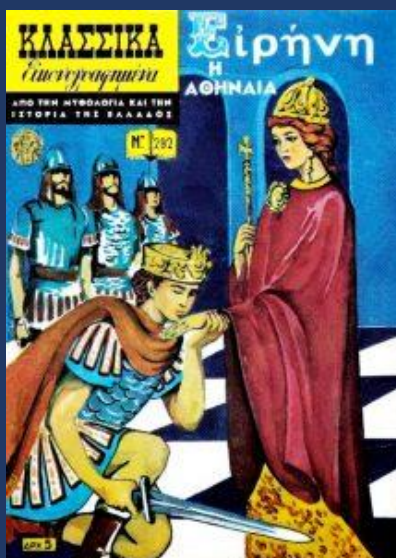
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

«ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ:
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ»

“THE WORLD OF BYZANTIUM:
HISTORY AND ARCHAEOLOGY”

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2023-2024

ΑΘΗΝΑ 2023

Χρυσός σόλιδος της αυτοκράτειρας Ειρήνης της Αθηναίας (Κωνσταντινούπολη, 797-802). Dumbarton Oaks, no. BZC.1948.17.2543 (<https://www.doaks.org/resources/online-exhibits/byzantine-emperors-on-coins/the-isaurian-and-amorium-dynasties-717-867/solidus-of-irene-797-802>)

Επιμέλεια Οδηγού Σπουδών

Καθηγήτρια Τόνια Κιουσοπούλου, Διευθύντρια ΠΜΣ
Αναπλ. Καθηγήτρια Αναστασία Δρανδάκη

Πληροφορίες/Επικοινωνία

Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών Τμήματος Ιστορίας
και Αρχαιολογίας
Φιλοσοφική Σχολή
Γραφείο 404
Αρ. τηλ: 210 7277319, 210 7277887
Ηλ. διεύθυνση: PMS-Hist-Arch@arch.uoa.gr
Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου
Τ.Κ. 15784 ΑΘΗΝΑ

Εικόνα εξώφυλλου: *Ειρήνη η Αθηναία*, Κλασικά εικονογραφημένα, Εκδόσεις Μ. Πεχλιβανίδης και ΣΙΑ Α.Ε., Αθήνα (<https://www.comics.org/issue/349803/cover/4/>)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (ΣΕΜΣ) ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	4
2. ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	4
3. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	5
4. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 2023-2024	5
Α. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	
Β. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ	13
6. ΥΠΟΤΡΟΦΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ JANET ZAKOS	20

**ΣΥΝΘΕΣΗ
ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

<i>Πρόεδρος</i>	Τόνια Κιουσοπούλου, Καθηγήτρια Διευθύντρια ΠΜΣ Πλάτων Πετρίδης, Καθηγητής Αναπλ. Διευθυντής ΠΜΣ
<i>Μέλη</i>	Αναστασία Δρανδάκη, Αναπλ. Καθηγήτρια Σοφία Μεργιαλή-Σαχά, Αναπλ. Καθηγήτρια Κατερίνα Νικολάου, Καθηγήτρια Γιώργος Πάλλης, Αναπλ. Καθηγητής Εκπρόσωπος των μεταπτυχιακών φοιτητών
<i>Γραμματειακή Υποστήριξη</i>	Χριστίνα Κούκου

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Αναστασία Γιαγκάκη, Διευθύντρια Ερευνών, Τομέας Βυζαντινών Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, ΕΙΕ
Αναστασία Δρανδάκη, Αναπλ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Τόνια Κιουσοπούλου, Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Σοφία Μεργιαλή-Σαχά, Αναπλ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Κατερίνα Νικολάου, Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Γιώργος Πάλλης, Αναπλ. Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Πλάτων Πετρίδης, Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ

**ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

Ο Κανονισμός Σπουδών του ΠΜΣ «Βυζαντινός Κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» είναι αναρτημένος στην ιστοσελίδα του Τμήματος, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

http://www.arch.uoa.gr/fileadmin/arch.uoa.gr/uploads/metaptychiakes_spodes/Byzantinos_kosmos/BK_kanonismos_spydon_2023.pdf

Ο Κανονισμός Λειτουργίας του ΠΜΣ «Βυζαντινός Κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» (ΦΕΚ: 3490, Β', 25-05-2023) είναι αναρτημένος στην ιστοσελίδα του Τμήματος, στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

http://www.arch.uoa.gr/fileadmin/arch.uoa.gr/uploads/metaptychiakes_spodes/kanonismoi/BK_kanonismos_leitoyrgias.pdf

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 2023-2024

A. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / FALL SEMESTER	
BI 33	<p>Χρήση και κατάχρηση του Βυζαντίου και των βυζαντινών γυναικών στα ελληνικά «Κλασικά Εικονογραφημένα» των μέσων του 20ού αιώνα <i>Κ. Νικολάου</i></p> <p>Use and abuse of Byzantium and Byzantine women in the mid-twentieth century Greek "Classics Illustrated" comic books. <i>K. Nikolaou</i></p>

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / SPRING SEMESTER	
BI 34	<p>Η βυζαντινή διπλωματία της Παλαιολόγειας εποχής (1261-1453) <i>Σ. Μεργιαλή-Σαχά</i></p> <p>Byzantine diplomacy during the Palaeologan era (1261-1453) <i>S. Mergiali-Sahas</i></p>
BK 30	<p>Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης» ΕΚΠΑ, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας, σε συνεργασία με το ΕΙΕ/Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών Βυζαντινές πόλεις <i>Τ. Κιουσοπούλου και Π. Πετρίδης, σε συνεργασία με την Α. Γιαγκάκη</i></p> <p>Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomi-des» National and Kapodistrian University of Athens, Department of History & Archaeology, in collaboration with the Institute for Historical Research/Section for Byzantine Research/National Hellenic Research Foundation Byzantine cities <i>T. Kiousooulou and P. Petridis, in collaboration with A. Yangaki</i></p>

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο / Fall semester

Θέμα: *Χρήση και κατάχρηση του Βυζαντίου και των βυζαντινών γυναικών στα ελληνικά «Κλασικά Εικονογραφημένα» των μέσων του 20ού αιώνα*

Subject: *Use and abuse of Byzantium and Byzantine women in the mid-twentieth century Greek "Classics Illustrated" comic books*

Περίληψη: Το 1951 οι εκδόσεις Πεχλιβανίδη, με μακρά θητεία στον τομέα των εκτυπώσεων αλλά και των παιδικών βιβλίων, αποφάσισαν την κυκλοφορία και στην Ελλάδα της σειράς «Κλασικά Εικονογραφημένα», με βάση την αντίστοιχη

αμερικανική. Η τελευταία κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο του 1941 με αρχικό τίτλο *Classic Comics* και με σκοπό τη διασκευή κλασικών έργων της παγκόσμιας λογοτεχνίας σε κόμικς. Στο 34ο τεύχος, η ονομασία άλλαξε σε *Classics Illustrated* και συνέχισε να εκδίδεται μέχρι το 1962, οπότε και σταμάτησε.

Τον Οκτώβριο του 1953 έκανε την εμφάνισή του το πρώτο τεύχος μιας «εσωτερικής» σειράς, η οποία, με περισσότερα από 60 τεύχη, άντλησε τη θεματολογία της, από την ελληνική μυθολογία και την Ιστορία της Ελλάδας (αρχαία, μεσαιωνική/βυζαντινή και νεότερη). Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα επιδιωχθεί σε πρώτο επίπεδο, να διερευνηθούν αφενός η σκοπιμότητα της επιλογής συγκεκριμένων θεμάτων και προσώπων από την ιστορία του βυζαντινού κράτους, στο περιβάλλον της μετεμφυλιακής Ελλάδας, και αφετέρου ο τρόπος χρήσης τους για τη διαπαιδαγώγηση των νέων.

Σε δεύτερο επίπεδο, και καθώς η θεματολογία περιλάμβανε πέντε γυναικεία πρόσωπα έναντι οκτώ ανδρικών, θα παρουσιαστεί η σκιαγράφηση των βυζαντινών γυναικών σε αυτά τα έργα. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην απάντηση του ερωτήματος αν οι συγγραφείς των κειμένων -στην πλειονότητά τους λογοτέχνες- και οι εικαστικοί καλλιτέχνες απέδωσαν τις κρατούσες στην εποχή τους αντιλήψεις και στερεότυπα γύρω από τη Βυζαντινή ή αγνόησαν ακόμη και αυτά καθώς και την ιστορική αλήθεια.

Summary: In 1951, Pehlivanides Publications, with a long history in the field of printing and children's books, decided to publish the "Classics Illustrated" series in Greece ("Κλασικά Εικονογραφημένα"), based on the American series. The latter was released in October 1941 with the original title *Classic Comics* and aimed at adapting classic works of world literature into comics. In the 34th issue, the name was changed to *Classics Illustrated* and continued to be published until 1962, when it was discontinued.

In October 1953, the first issue of an "in-house" series appeared which, with more than 60 issues, drew its subject matter from Greek mythology and the history of Greece (ancient, medieval/Byzantine and modern).

In the context of the seminar, the aim will be to investigate, on the one hand, the feasibility of the selection of specific themes and figures from the history of the Byzantine state in the context of post-civil war Greece, and on the other hand, the way in which they are used for the education of young people.

On a second level, and since the themes included five female figures as opposed to eight male ones, the portrayal of Byzantine women in these works will be presented. Particular emphasis will be placed on answering the question of whether the authors of the texts - the majority of them literary writers - and the visual artists were influenced by contemporary perceptions and stereotypes regarding Byzantine women or ignored even those perceptions and stereotypes along with the historical truth.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Bullen, J. B., *Byzantium rediscovered*, Λονδίνο 2003.

Chondrogiannis, S., *Byzantium in the World. Artistic, Cultural and Ideological Legacy from the 19th to the 21st century*, Θεσσαλονίκη 2017.

Delouis, O. – A. Couderc – P. Guran (επιμ.), *Héritages de Byzance en Europe du Sud-Est à l'époque moderne et contemporaine*, Αθήνα 2013.

- Καραγιάννης, Θ., *Ο Βασίλης Ρώτας και το έργο του για παιδιά και εφήβους. Θέατρο – Ποίηση – Πεζογραφία – «Κλασσικά εικονογραφημένα». Ερμηνευτικές, θεματολογικές, ιδεολογικές, παιδαγωγικές προσεγγίσεις*, Αθήνα 2007.
- Kulháňková M. – Marciniak Pr. (επιμ.), *Byzantium in the Popular Imagination: The Modern Reception of the Byzantine Empire (New Directions in Byzantine Studies)*, I.B. Tauris, 2023.
- Μαργωμένου, Μ., «Τα εικονογραφημένα τριών γενεών Ελλήνων. Πενάκι ανά χείρας και φύγαμε! Πώς φτιάχνονταν τα ελληνικά Κλασσικά Εικονογραφημένα και τι λένε οι επιζώντες συνεργάτες του Γιώργου Πεχλιβανίδη», εφημ. «Το Βήμα», 25 Αυγούστου 1996.
- Mitchell, W.J.T., *Picture Theory: Essays on Verbal and Visual Representation*, Σικάγο 1994
- Μπάρτζης, Γ., «Τα κόμικς του Βασίλη Ρώτα. Μια άγνωστη προσφορά του Κορινθίου ποιητή στο χώρο του παιδικού βιβλίου», *Πρακτικά Γ' Τοπικού Συνεδρίου Κορινθιακών ερευνών (Κόρινθος 28-30 Νοεμβρίου 1997) = Πελοποννησιακά – Παράρτημα 23 (1999)*, 168-182.
- Nikolaou, K., «Byzantium and its perception in the mid-twentieth century “Classics Illustrated” comic books», *Balkan Studies* 52 (2017), 61-84.
- Nilsson, Ing. – Stephenson, P. (επιμ.), *Wanted: Byzantium. The Desire for a Lost Empire*, Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Byzantina Upsaliensia, 15, Ουψάλα 2014.
- Ricks, D. – P. Magdalino (επιμ.), *Byzantium and the Modern Greek Identity*, Άλντερσοτ 1998.
- Σκαρπέλος, Γ., *Ιστορική μνήμη και ελληνικότητα στα κόμικς*, Αθήνα 2000.
- Smith, M. J. – Randy, D. (επιμ.), *Critical Approaches to Comics Theories and Methods*, Routledge 2012.
- Φεγγερού, Π., *Τα κλασσικά εικονογραφημένα και το ιστορικό μυθιστόρημα για παιδιά: μύθος και πραγματικότητα*, αδ. διδ. διατρ., Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2012.

ΣΟΦΙΑ ΜΕΡΓΙΑΛΗ-ΣΑΧΑ

Εαρινό εξάμηνο / Spring semester

Θέμα: Η βυζαντινή διπλωματία της Παλαιολόγειας εποχής (1261-1453)

Subject: Byzantine diplomacy during the Palaeologan era (1261-1453)

Περίληψη: Στα 1261 το Βυζάντιο αναδύεται για τελευταία φορά στη διεθνή σκηνή ως υπολογίσιμη δύναμη. Η βυζαντινή διπλωματία εισέρχεται στην τελευταία φάση της ιστορίας της, όπου ύστερα από μία σύντομη αναλαμπή, καλείται να αναπροσαρμοστεί στα νέα δεδομένα και από τις αρχές του 14ου αιώνα να σηκώσει το κύριο βάρος της επιβίωσης της φτώχειας και αποδυναμωμένης στρατιωτικά αυτοκρατορίας. Ο ρόλος της διπλωματίας αυτήν την περίοδο αποδεικνύεται καιρικός αλλά και αρκετά περίπλοκος καθώς η διπλωματική πρακτική που υιοθετήθηκε κάτω από το βάρος των περιστάσεων απέκλινε καταφανώς από τη βυζαντινή διπλωματική δεοντολογία. Επιστρατεύοντας

δοκιμασμένα μέσα και καινοτόμες πρακτικές, η διπλωματία της Παλαιολόγειας εποχής κατάφερε να παρατείνει μέσα από πολλές αντιξοότητες τη ζωή του Βυζαντίου για άλλους δύο αιώνες και να αφήσει έντονα τα ίχνη της σε όλα τα μεγάλα κέντρα του τότε κόσμου.

Summary: In 1261 Byzantium emerges, for the last time, as an appreciable power on the international scene. Byzantine diplomacy enters the last phase of its history. After an ephemeral flash, and from the beginning of the fourteenth century, it is called to readjust itself to new conditions and carry the weight of survival of an empire, which from the point of view of military conditions, it had been impoverished and weakened. As under the gravity of the new circumstances diplomatic practices deviated distinctly from previous Byzantine tradition, diplomacy during the Palaeologan period is proven crucial and at the same time intricate. Mobilizing tested means and novel practices, the Palaeologan diplomacy succeeded, in the midst of many adversities, in extending the life of Byzantium for two more centuries and in leaving behind intense its traces in all major centers of the world at that time.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Beihammer A., M. G. Parani, Chr. D. Schabel, *Diplomatics in the Eastern Mediterranean 1000-1500*, Brill, Leiden 2008.
- Βλυσίδου Β., Σ. Λαμπιάκης, Μ. Λεοντοίνη, Σ. Λουγγής, *Σεμινάρια περί Βυζαντινής διπλωματίας*, Αθήνα 2006.
- Blanchet M.-H., «La question de l'Union des Églises (13e-15e siècles): historiographie et perspectives», *REB* 61, 2003, 5-48.
- Drocourt N., E. Malamut (επιμ.), *La diplomatie byzantine, de l'Empire romain aux confins de l'Europe (Ve-XVe s.)*, Brill, Leiden 2020.
- Hilsdale C. J., *Byzantine Art and Diplomacy in an Age of Decline*, Cambridge 2014.
- Holt P., *Early Mamluk Diplomacy (1260-1290). Treaties of Baybars and Qalāwūn with Christian Rulers*, Leiden, New York, Köln 1995.
- Kondyli F., V. Andrianopoulou, E. Panou, M.B. Cunningham (επιμ.), *Sylvester Syropoulos on Politics and Culture in the Fifteenth-Century Mediterranean. Themes and Problems in the Memoirs*, Section IV, Ashgate 2014.
- Malamut E., «De 1299 à 1451 au coeur des ambassades byzantines» στο C. Maltezos και P. Schreiner (επιμ.), *Βυζάντιο, Βενετία και ο ελληνοφραγκικός κόσμος (13ος - 15ος αι.)*, Βενετία 2002, 79-124.
- Mergiali-Sahas S., «Manuel Chrysoloras (ca. 1350-1415), an Ideal Model of a Scholar Ambassador», *Byzantine Studies/ Etudes Byzantines*, n.s. 3, 1998, 1-12.
- Mergiali-Sahas S., «A Byzantine ambassador to the West and his office during the fourteenth and fifteenth centuries: a profile», *BZ* 94, 2001, 588-604.
- Mergiali-Sahas S., «An ultimate wealth for inauspicious times: Holy relics in rescue of Manuel II Palaeologus' reign», *Byzantion* 76, 2006, 264-275.
- Mergiali-Sahas S., «In the face of a historical puzzle: Western adventurers, friars and nobility in the service of Michael VIII Palaeologos (1261-1282)», στο: N. G. Chrissis, Athina Kolia-Dermitzaki, and Angeliki Papageorgiou (επιμ.),

Byzantium and the West. Perception and Reality (11th-15th c.), Routledge, London and New York 2019, 275-285

- Μεργιαλή-Σαχά Σ., «Το άλλο πρόσωπο της αυτοκρατορικής διπλωματίας: ο Βυζαντινός αυτοκράτορας στο ρόλο του πρεσβευτή τον 14ο και 15ο αι.», *Βυζαντικά* 25, 2005-6, 237-259.
- Μεργιαλή-Σαχά Σ., «Η διπλωματία την εποχή των Παλαιολόγων (1261-1453)» στο Σ. Λουγγής, Ε. Kislinger (επιμ.), *Βυζάντιο. Ιστορία και πολιτισμός. Ερευνητικά πορίσματα*, τ. Β'. Υλικές και ιδεολογικές δομές, Ηρόδοτος, Αθήνα 2015, 233-246.
- Oikonomides N. «Byzantine diplomacy, A. D. 1204-1453: means and ends» στο J. Shepard - S. Franklin (επιμ.), *Byzantine diplomacy. Papers from the 24th Spring Symposium of Byzantine Studies* (Cambridge, March 1990), Aldershot 1992, 73-87.
- Πατούρα-Σπανού Σ. (επιμ.), *Διπλωματία και πολιτική. Ιστορική Προσέγγιση*, Αθήνα 2005.
- Pieralli L., *La corrispondenza diplomatica dell' imperatore bizantino con le potenze esterne in tredicesimo secolo (1204-1282)*. *Studio storico-diplomatistico e dedizione critica*, Vatican City 2006.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας – Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών – Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

TONIA ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ, ΠΛΑΤΩΝ ΠΕΤΡΙΔΗΣ σε συνεργασία με την
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΙΑΓΚΑΚΗ

Εαρινό εξάμηνο/Spring semester

Θέμα: *Βυζαντινές πόλεις*

Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»

Department of History and Archaeology – National and Kapodistrian University of Athens in collaboration with the Institute for Historical Research / Section for Byzantine Research – National Hellenic Research Foundation

Subject: *Byzantine Cities*

Περίληψη: Η μελέτη των πόλεων αποτελεί ένα σημαντικό αντικείμενο της σύγχρονης βυζαντινολογικής έρευνας, ιδίως λόγω των ανασκαφικών δεδομένων που συνεχώς πληθαίνουν. Στο σεμινάριο θα εξεταστεί η εξέλιξη των βυζαντινών πόλεων βασιζόμενη στις διαθέσιμες γραπτές και αρχαιολογικές πηγές. Στόχος είναι μέσα από την προσέγγιση των πόλεων και τα σχετικά ερωτήματα που τίθενται να ανιχνευθούν οι αλλαγές που συντελούνται σταδιακά στη βυζαντινή κοινωνία.

Ειδικότερα θα εξεταστούν αλληλένδετα μεταξύ τους τα ακόλουθα ζητήματα: 1. Η οργάνωση του αστικού χώρου, 2. Οικονομικές αστικές δραστηριότητες (εμπόριο, βιοτεχνία, χρήμα), 3. Κοινωνική διαστρωμάτωση στις πόλεις, 4. Διοίκηση και

αυτοδιοίκηση των βυζαντινών πόλεων, 5. Εικόνες της πόλης στη λογοτεχνία και την τέχνη, 6. Ο υλικός πολιτισμός στη βυζαντινή πόλη.

Summary: The study of cities is an important subject of modern Byzantine research, especially due to the ever-increasing excavation data. The seminar will examine the evolution of Byzantine cities based on the available written and archaeological sources. The aim is through the approach of the cities and the related questions posed to detect the changes that gradually took place in the Byzantine society.

In particular, the following issues will be examined in relation to each other: 1. The organization of the urban space, 2. Economic urban activities (trade, crafts, money), 3. Social stratification in cities, 4. Administration and self-government of Byzantine cities, 5. Images of the city in literature and art, 6. The material culture of the Byzantine city.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Albani J. - Chalkia E. (εκδ.), *Heaven and Earth, Cities and Countryside in Byzantine Greece*, Αθήνα 2013.
- Αρβανιτόπουλος Σ. Ι., *Η πόλη του Μυστρά (1262-1460). Η πολεοδομική οργάνωση και η λειτουργία ενός υστεροβυζαντινού αστικού συγκροτήματος, τόμ. Α'-Β'*, Αθήνα 2022.
- Μπούρας Χ., «Απόψεις των βυζαντινών πόλεων από τον 8^ο στον 15^ο αιώνα», στο Αγγελική Λαΐου (εκδ.), *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου*, τ. Β', Αθήνα 2006, 193-230.
- Χατζητρήφωτος Ε. - Curcić S. (εκδ.), *Η Αρχιτεκτονική ως εικόνα. Πρόσληψη και αναπαράσταση της Αρχιτεκτονικής στη βυζαντινή τέχνη*, Θεσσαλονίκη 2009.
- Curcić S. - Χατζητρήφωτος Ε. (εκδ.), *Κοσμική Μεσαιωνική Αρχιτεκτονική στα Βαλκάνια και η διατήρησή της (1300-1500)*, Θεσσαλονίκη 1999.
- Gruber E., Popović M., Scheutz M., Weigl H. (εκδ.), *Städte im lateinischen Westen und im griechischen Osten zwischen Spätantike und Früher Neuzeit Topographie – Recht – Religion*, Βιέννη 2016.
- Κιουσοπούλου Τ. (εκδ.), *Οι βυζαντινές πόλεις 8^{ος} - 15^{ος} αιώνας. Προοπτικές της έρευνας και νέες ερμηνευτικές προσεγγίσεις*, Ρέθυμνο 2012.
- Κιουσοπούλου Τ., *Οι «αόρατες» βυζαντινές πόλεις στον ελλαδικό χώρο (13^{ος}-15^{ος} αιώνας)*, Αθήνα 2013.
- Magdalino P., «Sixty Years of Research on the Byzantine City», *Städte im lateinischen Westen und im griechischen Osten zwischen Spätantike und Früher Neuzeit Topographie – Recht – Religion*, εκδ. Elisabeth Gruber, Mihailo Popović, Martin Scheutz, Herwig Weigl, Βιέννη 2016, 45-62.
- Matschke K.-P., «Η οικονομία των πόλεων κατά την υστεροβυζαντινή εποχή (13^{ος} - 15^{ος} αιώνας)» στο Αγγελική Λαΐου (εκδ.), *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου*, τ. Β', Αθήνα 2006, 140-191.
- Matschke K.-P., «Ανταλλαγές, εμπόριο, αγορές και χρήμα (13^{ος} - 15^{ος} αιώνας)», στο Αγγελική Λαΐου (εκδ.), *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου*, τ. Β', Αθήνα 2006, 561-612.
- Matschke K.-P., «Selbstverständnis, Außenansicht und Erscheinungsbilder mittelalterlicher Städte im Byzantinischen Reich», *Was machte im Mittelalter zur Stadt? Selbstverständnis, Außenansicht und Erscheinungsbilder mittelalterlicher*

- Städte. Vorträge des gleichnamigen Symposiums vom 30. März bis 2. April 2006 in Heilbronn*, εκδ. K.-Ul. Jäschke - Chr. Schrenk, Stadtarchiv Heilbronn 2007, 179-181.
- Osswald B., «Les villes de l'Épire byzantine (XIIIe-XVe siècle) à travers les sources écrites», στο Liliane Lopez-Rabatel, Virginie Mathé, J.-Ch. Moretti (εκδ.), *Dire la ville en grec aux époques antique et byzantine. Actes du colloque de Créteil, 10-11 juin 2016*, εκδ. Λυών 2020, 243-260 (προσβάσιμο: <http://books.openedition.org/momeditions/9392>).
- Patlagean É., *Un Moyen Age grec, Byzance IXe-XV siècle*, Paris 2007 (ελλην. έκδοση: Évelyne Patlagean, *Ο ελληνικός μεσαιώνας, Βυζάντιο 9^{ος}-15^{ος} αιώνας*, μτφ. Δέσποινα Λαμπαδά, Αθήνα 2014).
- Πετρίδης Π., «Παρατηρήσεις στις πόλεις και τις αστικές οικίες της Ύστερης Αρχαιότητας στον ελλαδικό χώρο», *ΔΧΑΕ* 29 (2008), 247-258.
- Pétridis P. « De la Curia à l'Évêque : traces matérielles du changement de pouvoir dans l'urbanisme des villes grecques du IVe au VIIe s. de notre ère », στο B. Fourniel (εκδ.), *Les pouvoirs urbains dans l'Europe médiévale et moderne*, Toulouse 2022, 13-27.
- Pétridis P., « Espace public - espace privé en Grèce Protobyzantine », στο C. Bobas, A. Muller, P. Petridis (εκδ.), *Mondes Méditerranéens. Perceptions et transformations de l'espace*, Βρυξέλλες 2022, 61-73.
- Saradi H. G., *The Byzantine City in the Sixth century. Literary Images and Historical Reality*, Αθήνα 2006.
- Saradi H., «Towns and Cities», στο E. Jeffreys - J. Haldon - R. Cormack (εκδ.), *The Oxford Handbook of Byzantine Studies*, Οξφόρδη 2008, 317-327.
- Sodini J.-P., « L'artisanat urbain à l'époque paléochrétienne (IVe-VIIe s.) », *Ktéma* 4 (1979) , 71-119.
- Sodini J.-P., « La création des villes à l'époque byzantine », στο J.-L. Huot (εκδ.), *La Ville neuve, une idée de l'Antiquité ?*, (Cahier n° 1 du Groupe Terrains et Théories en Archéologie), Παρίσι 1988, 203-220.
- Villes de toute beauté, l'Ekphrasis des cités dans les littératures byzantine et byzantine-slaves*, Παρίσι 2012
- Vroom J. (εκδ.), *Feeding the Byzantine City. The Archaeology of Consumption in the Eastern Mediterranean (ca. 500-1500)*, Turnhout 2023.
- Zavagno L., *Cities in Transition: Urbanism in Byzantium between Late Antiquity and the Early Middle Ages (AD 500-900)*, BAR Int. Ser. 2030, Οξφόρδη 2009.

B. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / FALL SEMESTER	
BAT 33	<p>Οι ταφικές πρακτικές στο μεσαιωνικό Βυζάντιο και η επίδρασή τους στην αρχιτεκτονική και τις άλλες τέχνες <i>Γ. Πάλλης</i></p> <p>Burial practices in medieval Byzantium and their influence on architecture and arts <i>G. Pallis</i></p>
BAT 36	<p>Η εικόνα στο Βυζάντιο <i>Α. Δρανδάκη</i></p> <p>The Byzantine Icon <i>A. Drandaki</i></p>

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / SPRING SEMESTER	
BK 30	<p>Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης» ΕΚΠΑ, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας, σε συνεργασία με το ΕΙΕ/Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών Βυζαντινές πόλεις <i>Τ. Κιουσοπούλου και Π. Πετρίδης, σε συνεργασία με την Α. Γιαγκάκη</i></p> <p>Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides» National and Kapodistrian University of Athens, Department of History & Archaeology, in collaboration with the Institute for Historical Research/Section for Byzantine Research/National Hellenic Research Foundation</p> <p>Byzantine cities <i>T. Kiousopoulou and P. Petridis, in collaboration with A. Yangaki</i></p>

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο / Fall semester

Θέμα: *Οι ταφικές πρακτικές στο μεσαιωνικό Βυζάντιο και η επίδρασή τους στην αρχιτεκτονική και τις άλλες τέχνες*

Subject: *Burial practices in medieval Byzantium and their influence on architecture and arts*

Περίληψη: Η φροντίδα για τους νεκρούς στο μεσαιωνικό Βυζάντιο (7ος-15ος αι.) επηρέασε τόσο την εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, όσο και τις τέχνες της ζωγραφικής και της μαρμαρογλυπτικής. Η πραγματοποίηση ταφών μέσα στις πόλεις και ιδιαίτερα μέσα στους ναούς επέδρασε στη χρήση του νάρθηκα ως χώρου ενταφιασμού νεκρών σε αρκοσόλια και ταφικές θήκες, και αργότερα στην προσθήκη νεκρικών παρεκκλησίων. Το εικονογραφικό πρόγραμμα των χώρων αυτών διαμορφώθηκε ανάλογα, με παραστάσεις εσχολογικής θεματολογίας. Οι ταφικές κατασκευές διακοσμήθηκαν με έργα γλυπτικής -πλάκες σαρκοφάγων και ανάγλυφα τόξα αρκοσολίων. Από την άλλη πλευρά, τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα εξακολούθησαν να ενταφιάζονται σε νεκροταφεία όπου διατηρήθηκαν εντονότερα πρακτικές της αρχαιότητας ως προς τη μορφή των τάφων και την κτέριση των νεκρών. Το σεμινάριο θα εξετάσει τα παραπάνω ζητήματα, δίνοντας έμφαση στα νέα στοιχεία των ανασκαφών των τελευταίων χρόνων σε μεγάλα μεσοβυζαντινά και υστεροβυζαντινά νεκροταφεία.

Summary: The care for the deceased in medieval Byzantium (7th-15th c.) had an important influence on church architecture, monumental painting and sculpture as well. The introduction of *inta muros* burials in the cities and especially in the churches converted the narthex into a burial place with *arcosolia* and simple graves and later on added independent burial chapels to the main church building. Following this evolution, the iconographic program of the narthex included eschatological representations. The graves were decorated with works of sculpture –sarcophagus slabs and *arcosolium* arches. On the other hand, lower classes continued to be buried in cemeteries where ancient habits remained in practise, especially on the form of the tombs and the adornment of the dead.

The seminar will focus on these aspects, concentrating to the new data from recent excavations in middle and late Byzantine cemeteries.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Brooks S. T., *Commemoration of the Dead: Late Byzantine Tomb Decoration (Mid-Thirteenth to Mid-Fifteenth Centuries)*, Ph.D. Thesis, Ann Arbor 2002.

Εμμανουηλίδης Ν., *Το δικαίο της ταφής στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1989.

Feld O., "Mittelbyzantinische Sarkophage", *RQ* 65 (1970) 158-184.

Iverson E., *Mortuary Practises in Byzantium (c. 950-1453). An Archaeological Contribution*, Ph.D. Thesis, Birmingham 1993.

- Μαρκή Ε., «Τα χριστιανικά κοιμητήρια στην Ελλάδα. Οργάνωση, τυπολογία, ταφική ζωγραφική, μαρτύρια, κοιμητηριακές βασιλικές», ΔΧΑΕ περ. Δ', τ. ΚΓ' (2002) 163-176.
- Παζαράς Θ., *Ανάγλυφες σαρκοφάγοι και επιτάφιας πλάκες της μέσης και ύστερης βυζαντινής περιόδου στην Ελλάδα*, Αθήνα 1988.
- Παπαμαστοράκης Τ., «Επιτύμβιες παραστάσεις κατά τη μέση και ύστερη βυζαντινή περίοδο», ΔΧΑΕ περ. Δ', τ. ΙΘ' (1996-97) 285-304.
- Poulou-Papadimitriou N. -Tzavella E. -Ott J., "Burial practises in Byzantine Greece: archaeological evidence and methodological problems for its interpretation", στο M. Salamon - M. Woloszyn - A. Musin - P. Špehar (eds), *Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe. Archaeological and Historical Evidence*, v. I, Kraków - Leipsig - Rzeszów - Warszawa 2012, 377-428.
- Velkovska E., "Funeral Rites according to the Byzantine Liturgical Sources", *DOP* 55 (2001) 21-51.
- Weissbrod U., "*Hier liegt der Knecht Gottes...*". *Graber in byzantinischen Kirchen und ihr Dekor (11. bis 15. Jahrhundert)*, *Mainzer Veröffentlichungen zur Byzantinistik*, Wiesbaden 2003.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΔΡΑΝΔΑΚΗ

Χειμερινό εξάμηνο / Fall semester

Θέμα: *Η εικόνα στο Βυζάντιο*

Subject: *The Byzantine Icon*

Περίληψη: Σεμινάριο εμβάθυνσης γύρω από τον πολυσήμαντο ρόλο και τη λειτουργία της εικόνας στη Βυζαντινή κοινωνία. Μέσα από θεολογικά κείμενα, ιστορικοτεχνικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις, και τη διεξοδική μελέτη επιλεγμένων έργων θα συζητηθεί η θέση των εικόνων στις λατρευτικές πρακτικές των Βυζαντινών, η δυναμική σχέση εικόνας και λειψάνων και οι πολλαπλές χρήσεις της εικόνας στη βυζαντινή κοινωνία, από παλλάδια πόλεων έως ατομικά φυλακτά.

Summary: The seminar offers an in-depth analysis of the role and multiple function of the Icon in Byzantine society. The course will focus on the evolving perceptions of the role of icons in the devotional practices of the Byzantines, before and after Iconoclasm, either in the sphere of public life or as expressions of private piety. Through the combined study of theological writings, art historical and anthropological approaches and the hands-on examination of icons the seminar will investigate the dynamic relation between icons and relics, image and word, and the polyvalent use of the Icon in Byzantine society, from protectors of cities to private amulets.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Barber, Ch., *Figure and Likeness: On the Limits of Representation in Byzantine Iconoclasm*, Princeton 2002
- Belting, H., *Likeness and Presence, A History of the Image Before the Era of Art*. Chicago: The University of Chicago Press, 1994.
- Carr, A., "Court Culture and Cult Icons in Middle Byzantine Constantinople" στο *Byzantine Court Culture from 829 to 1204*, επιμ. H. Maguire, Harvard 1997, 81-99.
- Carr, A., "Reflections on the Medium of the Miraculous", στο *Viewing Greece: Cultural and political Agency in the Medieval and Early Modern Mediterranean*, επιμ. Sh. E.J. Gerstel, Turnhout 2016, 33-52.
- Cormack, R., *Painting the Soul: Icons, Death Masks, and Shrouds*. London, England: Reaktion Books Ltd., 1997
- Cunningham, M.B., *The Virgin Mary in Byzantium, c. 400 - 1000. Hymns, Homilies and Hagiography* , Oxford 2002
- Drandaki, A., "[Icons in the Devotional Practices of Byzantium](#)" στο [A. Drandaki et al. \(eds\), Heaven and Earth: Art of Byzantium from Greek Collections, exh. cat. The National Gallery of Art, Washington, the J.P. Getty Museum, Los Angeles, The Art Institute of Chicago, Αθήνα 2013, 109-114](#)
- Eade J. and M.J. Sallnow (eds), *Contesting the Sacred. The Anthropology of Christian Pilgrimage*, London and New York 2000
- Evans, H. (επιμ.), *Byzantium: Faith and Power (1261-1557)*, New York 2004
https://www.metmuseum.org/art/metpublications/Byzantium_Faith_and_Power_1261_1557
- Gatrall, J.J.A. and Douglas Greenfield (επιμ.), *Alter Icons. The Russian Icon and Modernity*, *Pennstate Univ. Press* 2011
- Maguire, H., *Art and Eloquence in Byzantium*, Princeton 1982
- Maguire, H., *The Icons of Their Bodies: Saints and Their Images in Byzantium*, Princeton 2000.
- Nelson, R.S. and K. M. Collins, (επιμ.). *Holy Image, Hallowed Ground: Icons from Sinai*. Los Angeles, California: J. Paul Getty Museum, 2006
- Ousterhout, R. and L. Brubaker, *The Sacred Image East and West*, Urbana Illinois 1995
- Pentcheva, B.P., *Icons and Power. The Mother of God in Byzantium*, *Penn State Univ. Press* 2006
- Pentcheva, B.P., *The Sensual Icon. Space, Ritual, and the Senses in Byzantium*, *Penn State Univ. Press* 2009
- Turner V., and E.L.B. Turner (eds), *Image and Pilgrimage in Christian Culture*, New York 1978
- Βασιλάκη Μ., (επιμ.), *Μήτηρ Θεού. Απεικονίσεις της Παναγίας στη βυζαντινή τέχνη*, κατ. έκθ. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη 2000
- Μανάφης Κ., (επιμ.), *Σινά: Οι Θησαυροί της Ι. Μονής Αγίας Αικατερίνης*, Αθήνα 1990

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας - Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

**ΤΟΝΙΑ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ, ΠΛΑΤΩΝ ΠΕΤΡΙΔΗΣ σε συνεργασία με την
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΙΑΓΚΑΚΗ**

Εαρινό εξάμηνο/Spring semester

Θέμα: *Βυζαντινές πόλεις*

Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»

Department of History and Archaeology - National and Kapodistrian University of Athens in collaboration with the Institute for Historical Research / Section for Byzantine Research - National Hellenic Research Foundation

Subject: *Byzantine Cities*

Περίληψη: Η μελέτη των πόλεων αποτελεί ένα σημαντικό αντικείμενο της σύγχρονης βυζαντινολογικής έρευνας, ιδίως λόγω των ανασκαφικών δεδομένων που συνεχώς πληθαίνουν. Στο σεμινάριο θα εξεταστεί η εξέλιξη των βυζαντινών πόλεων βασιζόμενη στις διαθέσιμες γραπτές και αρχαιολογικές πηγές. Στόχος είναι μέσα από την προσέγγιση των πόλεων και τα σχετικά ερωτήματα που τίθενται να ανιχνευθούν οι αλλαγές που συντελούνται σταδιακά στη βυζαντινή κοινωνία.

Ειδικότερα θα εξεταστούν αλληλένδετα μεταξύ τους τα ακόλουθα ζητήματα: 1. Η οργάνωση του αστικού χώρου, 2. Οικονομικές αστικές δραστηριότητες (εμπόριο, βιοτεχνία, χρήμα), 3. Κοινωνική διαστρωμάτωση στις πόλεις, 4. Διοίκηση και αυτοδιοίκηση των βυζαντινών πόλεων, 5. Εικόνες της πόλης στη λογοτεχνία και την τέχνη, 6. Ο υλικός πολιτισμός στη βυζαντινή πόλη.

Summary: The study of cities is an important subject of modern Byzantine research, especially due to the ever-increasing excavation data. The seminar will examine the evolution of Byzantine cities based on the available written and archaeological sources. The aim is through the approach of the cities and the related questions posed to detect the changes that gradually took place in the Byzantine society.

In particular, the following issues will be examined in relation to each other: 1. The organization of the urban space, 2. Economic urban activities (trade, crafts, money), 3. Social stratification in cities, 4. Administration and self-government of Byzantine cities, 5. Images of the city in literature and art, 6. The material culture of the Byzantine city.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Albani J. - Chalkia E. (εκδ.), *Heaven and Earth, Cities and Countryside in Byzantine Greece*, Αθήνα 2013.

Αρβανιτόπουλος Σ. Ι., *Η πόλη του Μυστρά (1262-1460). Η πολεοδομική οργάνωση και η λειτουργία ενός υστεροβυζαντινού αστικού συγκροτήματος, τόμ. Α'-Β'*, Αθήνα 2022.

- Μπούρας Χ., «Απόψεις των βυζαντινών πόλεων από τον 8^ο στον 15^ο αιώνα», στο Αγγελική Λαΐου (εκδ.), *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου*, τ. Β', Αθήνα 2006, 193-230.
- Χατζητρήφωνος Ε. - Curcić S. (εκδ.), *Η Αρχιτεκτονική ως εικόνα. Πρόσληψη και αναπαράσταση της Αρχιτεκτονικής στη βυζαντινή τέχνη*, Θεσσαλονίκη 2009.
- Curcić S. - Χατζητρήφωνος Ε. (εκδ.), *Κοσμική Μεσαιωνική Αρχιτεκτονική στα Βαλκάνια και η διατήρησή της (1300-1500)*, Θεσσαλονίκη 1999.
- Gruber E., Popović M., Scheutz M., Weigl H. (εκδ.), *Städte im lateinischen Westen und im griechischen Osten zwischen Spätantike und Früher Neuzeit Topographie – Recht – Religion*, Βιέννη 2016.
- Κιουσοπούλου Τ. (εκδ.), *Οι βυζαντινές πόλεις 8^{ος} - 15^{ος} αιώνας. Προοπτικές της έρευνας και νέες ερμηνευτικές προσεγγίσεις*, Ρέθυμνο 2012.
- Κιουσοπούλου Τ., *Οι «αόρατες» βυζαντινές πόλεις στον ελλαδικό χώρο (13^{ος}-15^{ος} αιώνας)*, Αθήνα 2013.
- Magdalino P., «Sixty Years of Research on the Byzantine City», *Städte im lateinischen Westen und im griechischen Osten zwischen Spätantike und Früher Neuzeit Topographie – Recht – Religion*, εκδ. Elisabeth Gruber, Mihailo Popović, Martin Scheutz, Herwig Weigl, Βιέννη 2016, 45-62.
- Matschke K.-P., «Η οικονομία των πόλεων κατά την υστεροβυζαντινή εποχή (13^{ος} - 15^{ος} αιώνας)» στο Αγγελική Λαΐου (εκδ.), *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου*, τ. Β', Αθήνα 2006, 140-191.
- Matschke K.-P., «Ανταλλαγές, εμπόριο, αγορές και χρήμα (13^{ος} - 15^{ος} αιώνας)», στο Αγγελική Λαΐου (εκδ.), *Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου*, τ. Β', Αθήνα 2006, 561-612.
- Matschke K.-P., «Selbstverständnis, Außenansicht und Erscheinungsbilder mittelalterlicher Städte im Byzantinischen Reich», *Was machte im Mittelalter zur Stadt? Selbstverständnis, Außensicht und Erscheinungsbilder mittelalterlicher Städte. Vorträge des gleichnamigen Symposiums vom 30. März bis 2. April 2006 in Heilbronn*, εκδ. K.-Ul. Jäschke - Chr. Schrenk, Stadtarchiv Heilbronn 2007, 179-181.
- Osswald B., «Les villes de l'Épire byzantine (XIIIe-XVe siècle) à travers les sources écrites», στο Liliane Lopez-Rabatel, Virginie Mathé, J.-Ch. Moretti (εκδ.), *Dire la ville en grec aux époques antique et byzantine. Actes du colloque de Créteil, 10-11 juin 2016*, εκδ. Λυών 2020, 243-260 (προσβάσιμο: <http://books.openedition.org/momeditions/9392>).
- Patlagean É., *Un Moyen Age grec, Byzance IXe-XV siècle*, Paris 2007 (ελλην. έκδοση: Évelyne Patlagean, *Ο ελληνικός μεσαίωνας, Βυζάντιο 9^{ος}-15^{ος} αιώνας*, μτφ. Δέσποινα Λαμπαδά, Αθήνα 2014).
- Πετρίδης Π., «Παρατηρήσεις στις πόλεις και τις αστικές οικίες της Ύστερης Αρχαιότητας στον ελλαδικό χώρο», *ΔΧΑΕ* 29 (2008), 247-258.
- Pétridis P. « De la Curia à l'Évêque : traces matérielles du changement de pouvoir dans l'urbanisme des villes grecques du IVe au VIIe s. de notre ère », στο B. Fourniel (εκδ.), *Les pouvoirs urbains dans l'Europe médiévale et moderne*, Toulouse 2022, 13-27.

- Pétridis P., « Espace public - espace privé en Grèce Protobyzantine », στο C. Bobas, A. Muller, P. Petridis (εκδ.), *Mondes Méditerranéens. Perceptions et transformations de l'espace*, Βρυξέλλες 2022, 61-73.
- Saradi H. G., *The Byzantine City in the Sixth century. Literary Images and Historical Reality*, Αθήνα 2006.
- Saradi H., « Towns and Cities », στο E. Jeffreys - J. Haldon - R. Cormack (εκδ.), *The Oxford Handbook of Byzantine Studies*, Οξφόρδη 2008, 317-327.
- Sodini J.-P., « L'artisanat urbain à l'époque paléochrétienne (IVe-VIIe s.) », *Ktema* 4 (1979), 71-119.
- Sodini J.-P., « La création des villes à l'époque byzantine », στο J.-L. Huot (εκδ.), *La Ville neuve, une idée de l'Antiquité ?*, (Cahier n° 1 du Groupe Terrains et Théories en Archéologie), Παρίσι 1988, 203-220.
- Villes de toute beauté, l'Ekphrasis des cités dans les littératures byzantine et byzantine-slaves*, Παρίσι 2012
- Vroom J. (εκδ.), *Feeding the Byzantine City. The Archaeology of Consumption in the Eastern Mediterranean (ca. 500-1500)*, Turnhout 2023.
- Zavagno L., *Cities in Transition: Urbanism in Byzantium between Late Antiquity and the Early Middle Ages (AD 500-900)*, BAR Int. Ser. 2030, Οξφόρδη 2009.

**ΥΠΟΤΡΟΦΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ JANET ZAKOS
ΓΙΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥΣ/ΕΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ/ΡΙΕΣ
ΚΑΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥΣ/ΕΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΕΣ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Ή ΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ**

Με έδρα την Γενεύη, ιδρύθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2005 το **Κοινωφελές Ίδρυμα Janet Zakos** για τη μελέτη του Βυζαντίου με κεφάλαια που προήλθαν από τη ρευστοποίηση της κληρονομιάς της Ελβετίδας υπηκόου Janet Zakos Bentley σύμφωνα με την τελευταία της επιθυμία. Εκτελεστής της διαθήκης της σύμφωνα με το Ελβετικό Δίκαιο ήταν ο Mauricio Caruano Maissa, ιδρυτικό Μέλος του Ίδρυματος και Πρόεδρος του Διοικητικού του Συμβουλίου, το οποίο συγκαταριθμεί άλλα δύο μέλη: τον δικηγόρο Benoit Dayer στη Γενεύη ως Γραμματέα και την κυρία Χριστίνα Ερωτοκρίτου. Το Ίδρυμα εποπτεύεται τόσο από τις αρχές του Καντονιού της Γενεύης όσο και από τις Ομοσπονδιακές Ελβετικές Αρχές της Βασιλείας, οι οποίες του έχουν χορηγήσει λόγω της κοινωφελούς δραστηριότητάς του φορολογική απαλλαγή.

Σκοπός του Ίδρυματος είναι η χορήγηση υποτροφιών σε φοιτητές Βυζαντινών Σπουδών και/ή αγορά και εν συνεχεία δωρεά αντικειμένων Βυζαντινής περιόδου σε Μουσεία που διατηρούν πτέρυγες με μόνιμες βυζαντινές εκθέσεις.

Η **Janet Zakos** υπήρξε σύζυγος του George Zakos, ο οποίος ήταν αρχαιοπώλης, λάτρης της ιστορίας του Βυζαντίου και συλλέκτης. Το ζεύγος Zakos διέμενε αρχικά στην Κωνσταντινούπολη, ενώ στη συνέχεια μετοίκησε στη Βασιλεία της Ελβετίας. Μετά τον θάνατο του George Zakos, η Janet Zakos μοίραζε τον χρόνο της μεταξύ Ελβετίας και Ελλάδας με έδρα το διαμέρισμά της στο Παλαιό Ψυχικό. Πριν από τον θάνατό της δώρισε τη συλλογή 450 περίπου σφραγίδων του συζύγου της στο Μουσείο της Γενεύης, το οποίο προέβη στην άμεση κατασκευή ειδικής αίθουσας για να στεγάσει τη συλλογή αυτή. Ο George Zakos είχε εκδώσει το δίτομο έργο *BYZANTINE LEAD SEALS* το 1985, το οποίο με την άδεια του Ίδρυματος ψηφιοποιήθηκε και είναι πλέον στη διάθεση παντός ενδιαφερομένου στο διαδίκτυο.

Το Ίδρυμα Janet Zakos προσφέρει κάθε χρόνο υποτροφία συνολικού ποσού 5.000 ευρώ. Δυνατότητα να λαμβάνουν την υποτροφία έχουν μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/ήτριες του ΠΜΣ «Βυζαντινός Κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» και υποψήφιοι/ες διδάκτορες στη Βυζαντινή Ιστορία ή τη Βυζαντινή Αρχαιολογία του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η εκταμίευση του παραπάνω ποσού γίνεται εφάπαξ, μετά την κατάθεση στη Μεταπτυχιακή Επιτροπή Έκθεσης Προόδου υπογεγραμμένης από τον/την επιτυχόντα/ούσα υπότροφο και τον/την επόπτη/τρια καθηγητή/γήτρια, στην οποία εμφανίζεται η πορεία της έρευνάς του/της.

Κριτήρια επιλογής των υποψηφίων:

1. Ακαδημαϊκή επίδοση
2. Οικονομική κατάσταση

Απαραίτητα δικαιολογητικά:

1. Αίτηση
2. Αντίγραφο μεταπτυχιακού διπλώματος (για τους/τις υποψήφιους/ες διδάκτορες)
3. Αναλυτική κατάσταση βαθμολογίας στις προπτυχιακές σπουδές και βαθμολογία στα μαθήματα που έχουν ολοκληρώσει κατά τη φοίτηση στο ΠΜΣ έως τη στιγμή της αίτησης. Αν πρόκειται για υποψήφιο/α διδάκτορα, υποβάλλεται επίσης αναλυτική κατάσταση βαθμολογίας στο Πρόγραμμα Μτπχ. Σπουδών.
4. Βιογραφικό σημείωμα
5. Τα ονόματα δύο καθηγητών/τριών ή άλλων αναγνωρισμένων ειδικών επιστημόνων στους/στις οποίους/ες η επιτροπή μπορεί να απευθυνθεί για συστατικές επιστολές.
6. Υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/86 ότι ο/η υποψήφιος/α δεν λαμβάνει υποτροφία από άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα κατά το ίδιο διάστημα
7. Εκκαθαριστικό της Εφορίας του/της υποψήφιου/ας ή ελλείψει αυτού των γονέων του/της
8. Συνοδευτική επιστολή 350 λέξεων με το περιεχόμενο, τους στόχους και την πορεία της έρευνας

Η αίτηση και τα δικαιολογητικά υποβάλλονται στη Γραμματεία του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας (Φιλοσοφική Σχολή, 4ος όροφος, γραφείο 404, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου). Σχετική ανακοίνωση για την υποτροφία αναρτάται κατά το χειμερινό εξάμηνο σπουδών στον ιστότοπο του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας <http://www.arch.uoa.gr>.

Ο/η υπότροφος υποχρεούται μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της χρηματοδοτούμενης έρευνας να καταθέσει στο Κοινωνικό Ίδρυμα Janet Zakos και την Γραμματεία του Μεταπτυχιακού Προγράμματος σύντομη έκθεση πεπραγμένων 350 λέξεων.